

Γιάννης Π. Τζαννετάκος

Ραδιοσταθμοί και κοινό: Το διαλεκτικό ζεύγος

Τρία έτη – και κάτι – μετά, είναι ένα ορόσημο για ορισμένα συμπεράσματα, έστω κι όχι αμετάκλητα, περί του φαινομένου της τοπικής ραδιοφωνίας, πάλαι ποτέ αποκληθείσης ελεύθερης, προς διάκρισή της απ' την κρατική, η οποία εθελουσίως είχε παραιτηθεί της ανεξαρτησίας της. Το ραδιόφωνο, λοιπόν, υπήρξε ένα απ' τα στοιχεία του δημόσιου βίου, που προσδιόρισαν τα τελευταία χρόνια της δεκαετίας του '80.

Δεν προηγήθηκε της θέσπισής της λαϊκός ξεσηκαμός. Δεν εξέφραζε κάποιο κίνημα· δεν ήταν καρπός ταξικών ή άλλων αγώνων. Γραφικοί τινες διανοούμενοι, διανοουμενίζοντες και επιστήμονες, το έβαλαν «αμέτι μουχαμέτι» ν' αμφισβητήσουν το κρατικό μονοπώλιο στο χώρο της ηλεκτρονικής δημόσιας επικοινωνίας. Οι συγκυρίες, οι μικροκομματικές σκοπιμότητες και οι κομματικοί ανταγωνισμοί επέσπευσαν – παρά πάσαν προσδοκίαν – τις εξελίξεις, και έτσι το «κοινό» κέρδισε ένα αγαθό «ουρανοκατέβητο» μ' όλες τις σημασίες του όρου.

Το «κυρίαρχο κοινό» μετά τον πρώτο αιφνιδιασμό κι αφού αρχικά λειτούργησε ως απορροφητικός σπόγγος προσλαμβάνοντας ό,τι του προσέφεραν, άρχισε να επιβάλλεται στην τοπική ραδιοφωνία προσδιορίζοντας κατά ένα ποσοστό – σημαντικό πάντως – την πορεία της και τις επιλογές της. Ίσως δε η ραδιοφωνία να μην προέταζε σθεναρή άμυνα, διό και η κακοδαιμονία της επ' εσχάτων.

Επειδή δε τα επετειακά αφιερώματα, οι σχετικές αναφορές, οι ανάλογες συνεντεύξεις και οι συναφείς συζητήσεις, πρέπει να έχουν προκαλέσει κορεσμό, είχαμε την «έμπνευση» αυτό το σημείωμα ν' ασχοληθεί με εκείνο που μνημονεύσαμε στην προηγούμενη παράγραφο, δηλαδή με το κοινό και τη «διαλεκτική» σχέση που αναπτύχθηκε μεταξύ αυτού και της τοπικής ραδιοφωνίας.

Πράγματι, λοιπόν, η μη κρατική ραδιοφωνία με τη μορφή της δημοτικής τον πρώτο χρόνο της λειτουργίας της, «σάρωσε» στην κυριολεξία από πλευράς αποδοχής και ακροαματικότητας την κατεστημένη κρατική. Σ' αυτό κυρίως συνετέλεσε η συνολικά διαφορετική αντίληψη που διέκρινε το πρόγραμμά της. Και κυρίως: Η εμφανής προσπάθεια για πολυφωνία· ο δημοσιογραφικός χειρισμός της ενημέρωσης· η παροχή πλουσιοπαρόχως χρόνου σ' όλες αδιακρίτως τις πολιτικές και κοινωνικές-κυρίως-

δυνάμεις· το πνεύμα ελευθερίας στη δομή και τις επιλογές των ψυχαγωγικών εκπομπών και ιδίως των μουσικών· η εναρμόνιση του προγράμματος στο βιορυθμό του δυνάμει ακροατηρίου· η ζωντάνια, η συνεχής ροή, η επιδίωξη κατάργησης του νοητού – πλην όμως υπαρκτού – φράγματος μεταξύ πομπού και αποδέκτη.

Η πολυφωνία σ' όλες της τις εκδοχές, δεν συνάντησε τον ενθουσιασμό των πλατειών μαζών. Επειδή η τοπική ραδιοφωνία έφερε απ' τη γέννησή της έναν αντιπαραθετικό χαρακτήρα σε σχέση με την κυβέρνηση, οι ακροατές του φιλελεύθερου χώρου (καταπιεζόμενοι απ' το κρατικό δίκτυο) είχαν την εύλογη (;) απαίτηση αυτοί οι Ρ/Σ ν' αποτελούν τους διανεμητές των αντιλήψεών τους και μόνο, έτσι ώστε να εξουδετερωθεί ο κομματικοκυβερνητικός λόγος. Οποιαδήποτε επώνυμη φιλοκυβερνητική αποψη, αλλά και παρουσία παράγοντα τέτοιας προέλευσης, προκαλούσε θυέλλα διαμαρτυριών και. Απροκάλυπτη ήταν η απαίτησή τους να πληρώνονται οι κρατούντες με το ίδιο νόμισμα απ' τους «δικούς μας Σταθμούς».

Αν βεβαίως η τοπική ραδιοφωνία σ' εκείνη τη φάση εμπλεκόταν σ' αυτήν την αντίληψη, θα είχε χάσει το παιχνίδι. Τότε, όμως, ο ανταγωνισμός δεν είχε αναπτυχθεί σ' εξοντωτικό βαθμό, οπότε οι ιθύνοντες του κάθε Ρ/Σ είχαν την «πολυτέλεια» της δημόσιας αντιπαράθεσης με φανατισμένους ακροατές, οι οποίοι φυσικά δεν διέθεταν την οξύνοια να καταλάβουν ότι η πλέον αποτελεσματική απάντηση στη μονοφωνία, δεν ήταν η «άλλη» μονοφωνία, αλλά η πολυφωνία. Η «εκδίκηση» αυτού του κοινού, ακολούθησε.

Παράλληλα, προωθήθηκε η αμφίπλευρη σχέση πομπού-αποδεκτών, στην απλούστερη (ή μήπως την απλοϊκότερη) μορφή της· αυτή της άμεσης μετάδοσης τηλεφωνικών συνδιαλέξεων μεταξύ παρουσιαστών και ακροατών, επί παντός επιστητού. Στην αρχή, ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση-πρόκληση των ίδιων των Ρ/Σ, άτομα ισορροπημένα τα οποία είχαν κάτι ουσιαστικό να καταθέσουν, να καταγγείλουν να συμβάλουν – εν πάση περιπτώσει – σ' ένα στοιχειώδη προβληματισμό, όσο κάτι τέτοιο είναι δυνατό στα απολύτως φευγαλέα ερτζιανά.

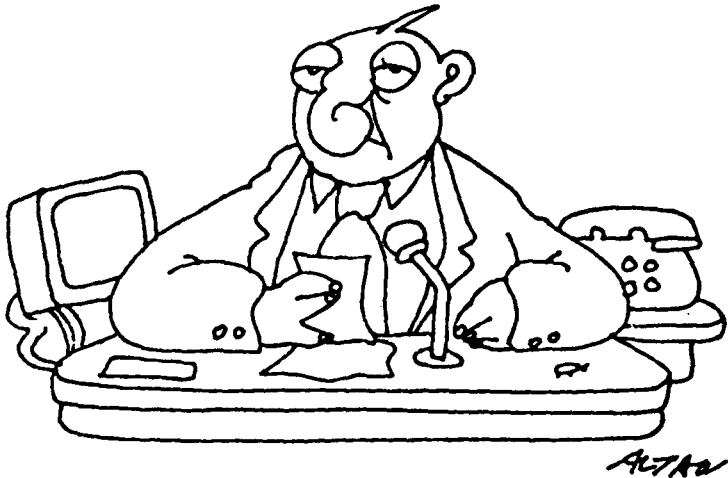
Με την πάροδο, όμως, του χρόνου αυτή η κατηγορία των ακροατών εκποτίστηκε από ένα ειδικό «είδος» τηλεσυμμετόχων σ' εκπομπές. Διαταραγμένες προσωπικότητες με ακραίες κοινωνικές ή πολιτικές απόψεις, με χαρακτηριστική δυσχέρεια διατύπωσης ολοκληρωμένων – έστω και συντόμων κι απλών – εννοιών, φανατισμένοι άνευ αποχρώntος λόγου, μυθομανείς, μανιοκαταδιωκτικοί. Κατέστησαν η μαστίγια όλων των Ρ/Σ, αφού κατά πάσα πιθανότητα τηλεπεριφέρονταν υπό Σταθμού εις Σταθμόν, έχοντας ως καθημερινή – και πιθανότατα αποκλειστική – απασχόλησή τους την «παρέμβαση» στα οποιαδήποτε δρώμενα στους ραδιοαιθρές.

Η επελθούσα υποβάθμιση των προγραμμάτων απ' αυτήν την εισβολή, υπήρξε άνευ προηγουμένου. Βεβαίως οφείλουμε να επισημάνουμε την ευθύνη τόσο των διοικούντων, όσο και των επιμελητών εκπομπών των Ρ/Σ. Οι πρώτοι νόμιζαν ότι προσπορίζονταν ακροαματικότητα, οι δε δεύτεροι «γέμιζαν» ακόπως τον αδρά αμειβόμενο, χρόνο της «απασχόλησής» τους. Δεν χρειάζονταν προετοιμασία του περιεχομένου των εκπομπών τους. Έθεταν – ή θέτουν ακόμη – ένα θέμα και «περνούν τη σκυτάλη στον κυρίαρχο λαό» για να εκφέρει τη γνώμη του. Οποία συμφορά!

Απ' την άλλη πλευρά, το τελευταίο έτος, διακρίνουμε συγκέντρωση κομματικών ακροατηρίων στους Ρ/Σ. Είναι η «εκδίκηση» που προαναφέραμε. Με την εξαίρεση ελαχίστων, οι περισσότεροι (πλην των ακραιφνώς μουσικών) Ρ/Σ «βασίζονται» σ' ένα μονοκομματικό κοινό (και είναι μονοκομματικό αυτό το κοινό όταν καταλαμβάνει το

75-80% της σύνθεσης του ακροατηρίου του Ρ/Σ) είτε απ' την πρώτη μέρα της λειτουργίας τους, είτε ως αναπότρεπτη εξέλιξη απ' την κατεύθυνση του προγράμματός τους και ιδιαίτερα του ενημερωτικού σκέλους.

ΜΗΝ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΠΕΤΕ ΤΟΥΣ ΓΕΡΟΥΣ
ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΚΟΠΩΝ.
ΠΑΡΤΕ ΤΟΥΣ ΝΑ ΠΕΘΑΝΟΥΝ
ΜΑΖΙ ΣΑΣ
ΣΤΙΣ ΕΘΝΙΚΕΣ ΟΔΟΥΣ.

Το σκίτσο του Αλτάν είναι από την «Βαβέλ»

Οι τρεις αλληπάλληλες εκλογικές αναμετρήσεις δεν επέτρεψαν στους Ρ/Σ – ή στην πλειονότητά τους τουλάχιστον – ούτε να τηρήσουν τα προσχήματα ανεξαρτησίας και πολυφωνίας. «Εκδηλώθηκαν». Άλλοι με «κομπόζητα», άλλοι χοντροκομμένα. Ήταν απλώς θέμα «παιδείας» και ικανοτήτων. Αυτό το φαινόμενο έχει οδηγήσει στην καλλιέργεια κάποιας «συνενοχής» Ρ/Σ – ακροατών. Υπάρχει πλέον αλληλεξάρτηση. Το κοινό θέλει το Σταθμό «του» όπως την εφημερίδα «του», να το καλύπτει δηλαδή πολιτικοϊδεολογικά· ο δε Σταθμός είναι πλέον δέσμιος του κοινού «του». Πρέπει να το «ικανοποιεί» για να του παραμείνει πιστό. Κι αν είναι επαρκές, θα επιβιώσει ο Σταθμός στην εμπορική αγορά.

Έτσι πλέον η πολυφωνία και η επιδίωξη της αντικειμενικότητας που είναι και συνταγματικές επιταγές για τα ηλεκτρονικά Μ.Μ.Ε. δεν ανευρίσκονται ευκόλως στο πρόγραμμα κάθε Ρ/Σ, αλλά στο συνδυασμό πολλών Ρ/Σ. Στο πλήθος τους, η πολυφωνία, ως άθροισμα μονοφωνιών. Και η σύμπραξη του κοινού σ' αυτόν τον εκφυλισμό, δεν υπήρξε αμελητέα.

Τέλος για να ολοκληρώσουμε την έστω κι επιγραμματική αυτή επισκόπηση κοινού-Ρ/Σ, θα πρέπει να μνημονεύσουμε και την καταβαλλόμενη συνειδητή προσπάθεια κολακείας των ακροατών, πέραν των γλοιωδών προσφωνήσεων, οι οποίες στο κάτω-κάτω είναι «λόγια του αέρα». Ως κολακεία εννοούμε το αναντίρρητο γεγονός του προσανατολισμού των ραδιοφωνικών προγραμμάτων «σ' αυτά που θέλει το κοινό». Όσες ποιοτικές έρευνες έχουν γίνει, δείχνουν ότι τα υψηλότερα ποσοστά των ακροατών ρέπουν σε μουσικά είδη π.χ. τα οποία δεν φημίζονται για την ποιότητά τους, όπως τρέχον λαϊκό ελληνικό τραγούδι, ποπ μουσική και TOP'S των δισκογραφικών εταιριών πολυεθνικής εκμετάλλευσης. Φυσικά το ραδιόφωνο είναι ένα «λαϊκό» μέσο επικοινωνίας και πρέπει να λαμβάνει υπόψη το επίπεδο του κοινού στο οποίο απευθύνεται. Αλλ' όμως, όχι σε τέτοιο βαθμό. Να υπάρχουν θύλακες ποιότητας: να επιχειρείται η θεμιτή παγίδευση του ακροατή με δόλωμα της αρεσκείας του, αλλ' όμως όχι μόνο αυτές.

Ψιλά γράμματα θα πείτε για επιχειρήσεις που εκκίνησαν με σκοπό το κέρδος και τώρα απλώς προσπαθούν ν' αποφύγουν τη χρεωκοπία με την υπερπληθώρα των ανταγωνιζομένων και με αναμέτρηση στην εντέλεια. Νησίδες ελπίδας υπάρχουν. Και είναι, είτε μερικοί Ρ/Σ στο σύνολό τους, είτε τμήματα προγραμμάτων σε Ρ/Σ. Δίνουν τον αγώνα τον καλό με αβέβαιη έκβαση. Αλλά εν τέλει, τι πάει καλά σ' αυτή τη χώρα ώστε ν' ακολουθήσει η ραδιοφωνία; Τοιούτον έπρεπε ημίν ραδιόφωνο.